

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄÄLEKANDJA

28. JUUNI 1932. A.

Nr. 6

KÜMNES AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit. Toimetaja: F. Wellner.

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas . . . . . Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi uul. Nr. 12.	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr. 10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
Pooles aastas . . . . . „ 2.50	Telefon Nr. 452-72.	Dokumentide kaotamise kuulu- tused 50 senti dokumendi pealt.
1923 aastak. . . . . „ —.50	Jooksev arve: Eesti Panga Tal- linna osakond Nr. 609.	
1924 „ . . . . . „ 3.—		
1925—1931 a. à . . . . . „ 5.—		

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

15 aastat maaomavalitsuste tegevust	Lhk. 87
Siis, kui veel ei tuntud poliitika tegelasi	„ 89
Kas adrasajandik maksuühikuna maksvuse on kaotanud — K. V.	„ 90
Perekonnaseisu ametnikkude vormiriietuse vajadusest — V. K.	„ 91
Maaomavalitsuste korraldus — E. Maddison	„ 91
Maavalitsuste kulud 1930/31. a. aruannete järel	„ 92
Omavalitsuste päevauudiseid	„ 100
Küsimusi ja vastuseid	„ 100
Kuulutusi	„ 86

Kuulutatakse maksvusetaks:

- 1) Karl Aruella hobusepass, väljaantud Ulila vallavalitsusest 13. nov. 1925. a. nr. 27 all Peeter Reinholdi nimele.
- 2) Anna Korjevsky hobusepass, väljaantud Vigala vallavalitsusest 29. nov. 1927. a. nr. 613 all.
- 3) August Raja kaotatud hobusepass, väljaantud Järve vallavalitsusest 31. okt. 1922. a. nr. 283 all Kukruse riikliku põlevkivi tööstuse nimele.

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A.-S.

„OMA“

**Põhi- ja tagavarakapitalid üle
Kr. 520.000.—**

toimetab

tule-,

elu-,

rahe-,

koduloomade-,

murdvarguse- ja

klaasikindlustusi.

Edasikindlustuste vastuvõtmine valdade vastastikku kindlustusseltsidelt.

Seltsi osanikkudeks on kõigi maakondade omavalitsused, paljud linna-, alevi- ja valdade omavalitsused.

Seltsil omad majad Tartus ja Viljandis.

Juhatus ja peakontor: Tartus, Riia tn. 41, telef. 3-44 ja 5-62.

Peaagentuurid:

Tallinnas, Väike-Karja tn. 3, telef. 437-59.

Rakveres, Viru Pangas, telef. 109.

Pärnus, Rüütli tn. 29, telef. 2-30.

Agentuurid kõigil pool üle maa.

I L M U S

Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta.

Koostanud: E. Maddison ja J. Kaiv.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

40 vihku, à 32 lhk.

Saadaval brošüüritult ja nahkköites. Hind ühes saatekuludega: nahkköites, kullatud nimetusega nahal, 25 kr., brošüüritult 23. kr.

Tellimise aadress: *Eesti Maaomavalitsuste Liit,
Tallinna, Suur Roosikrantsi 12.*

15 aastat maaomavalitsuste tegevust.

Ei tundu veel sugugi udusena mälestused vabadussõja päevilt ning meie oma-riikluse rajamise ja organiseerimise alg-aastaist, ehkki sellest möödunud on aastaid üle kümne.

Ja meie maaomavalitsuste loojad ja rajajad, pilku ülestõstes oma igapäevases töös, tahtmatult leiavad, et on möödunud aastaid maaomavalitsuste loomispäevilt ning võib tagasi vaadata peatselt nende pooleteise aastakümnesele tegevusele. Käesoleva aasta 1. juulil möödubgi 15 aastat ajast, millal avati niihästi kubermangu ajutine nõukogu (maapäev), kui ka kõigi üheksa maakonna nõukogud, keset ärevat aega.

15 aastat ei moodusta enesest rahvaste ega riikide elus veel kuigi pikka ajavahet, kuid kuna selle aja vältel on meie rahva ajaloos küllaltki palju tähtsaid sündmusi olnud, on rajatud ja arendatud meie oma-riiklus ning väljakujundatud riigi- ja omavalitsuseorganid, siis moodustavad need poolteist aastakümnet juba omaette ajajärgu Eesti rahva ajaloos, mida vastavalt tuleb ka hinnata.

Revolutsiooni keerises oli langenud tsaari-valitsus ühes tema võimukandjate ja ametnikkudega kohtades. Tekkinud olukorras tundis endine Vene ilmariigi alam, et ta on alandlikust ja passiivsest olendist äkki tõusnud aktiivseks kodanikuks, kes esineb teatud tegurina avalikus ning ühiskondlises elus, kellega peab arvestama ja kes peale kohustuste omab ka õigusi. Kuna ühes tsaaririigi langemisega olid kadunud ka selle võimukandjad ja maad ähvardas vallutada üldine korralagedus, oli hädavajaline luua uusi võimukeskusi korra ja julgeoleku säilitamiseks.

Vene kubermangudes tsaarivalitsuse ajal olid sisseseatud juba kohapealsed territoriaalsed omavalitsused — semstvovod. Ehkki meil oli nõutud semstvovode sisseseadmist, olid sarnased katsed jäänud tagajärjetuks. Nüüd aga oli tulnud aeg, kus ometi paistis lootusi olevat kauaaegse soovi täitumiseks. Kohe revolutsiooni esimesil päevil pöörati meie tegelaste poolt Vene ajutise Valitsuse poole kohalike semstvovode sisseseadmise asjus. Põhimõtteliselt ei öeldud Vene ajutise valitsuse poolt mitte ära, kuid revolutsiooni mõllus ei saanud vastavaid asutusi siiski päeva-

pealt ellukutsuda ja nende tegevust ja korraldust seadustega reguleerida. Selge oli, et nende asutuste loomiseks ja ellukutsumiseks on tarvis teha ettevalmistusi ja eeltöid.

Kuid teisest küljest kerkis esile aga küsimusi, millised nõudsid kiiret ja otsustavat lahendamist ja millised puudutasid kogu rahva huvisid.

Sarnaseks ettevalmistavaks asutuseks kutsuti ellu maakondades Eesti seltside ja ühisuste liidud ning nende liitude keskkorraldus — Eesti Liit Tallinnas.

Tallinnas asuva Eesti Liidu üheks tähtsamaks nõudeks oli senise mõisnikkude maaomavalitsuse asemele luua kogukondiik maaomavalitsus üldise, otsekohe ja salajase valimise teel proportsionaalsuse põhimõtte alusel, mille saavutamiseks ka vastavad sammud astuti.

30. märtsi omavalitsuse seaduse põhjal kujundatud maakonnanõukogude valimine nõudis teatud aega. Olukord ei lubanud aga tegeliku tööga oodata. Neil põhjustel kutsuti ellu mitmel pool ajutised maakonnanõukogud.

29. aprillil 1917. a. avaldati Kubermangu komissari poolt kinnitatud „ajutised määrused maakonna valimiskogude liigete valimise kohta“ Eestimaa Kubermangu Teatajas, mille põhjal valdades 7. mail valimiskomiteed valiti.

Eestimaa kubermangu administratiivse valitsemise ja omavalitsuse ajutise korralduse seadusega liideti Eestimaa kubermangu külge Liivimaa kubermangust Tartu, Võru, Viljandi, Pärnu ja Saare maakonnad. (Valga maakond loodi hiljem ja Petseri liideti samuti hiljel Eesti külge). Sama seadusega pannakse kubermangu valitsemine tema uute piiride ulatuses kubermangu komissari peale, kelle juure asutatakse ka ajutine kubermangu nõukogu (maapäev), kelle liikmed valitakse maakonna valijate kogude poolt.

29. aprillil 1917. a. saatiski kubermangu komissar J. P o s k a oma poolt maksmapandud määrused kõigile vallavalitsustele laiali, milles vallavalitsustelt nõuti viibimata valijate nimekirjade kokkuseadmist ja kohustati veel enne nende nimekirjade kokkuseadmise lõpetamist kokkukutsuma vallakogu, millest võisid osa võtta isikud, kellel õigus valijate nimekirja üles-

võetud saada. Vallakogud pidid valinua valla valimisekomisjoni liikmed ning kaks volinikku maakonna valimiskomitee liikmete valimiseks. Viimased kutsuti maakonna komissaride poolt maakonna linna kokku mai kuul, kus maakonna valimise komitee liikmed valiti.

Valijate nimekirjade kokkuseadmine valdades algas 1. mail ja 16. maiks olid nimekirjad valmis.

Ajutiste määruste § 13 põhjal olid maakonna valijatekogu liigete valimised määratud 23. mai peale, kuid kuna seda ei saanud nii kiirelt läbi viia, lubati seda toimetada 11. juunil.

Eestimaa kubermangu administratiivse valitsemise ja kohaliku omavalitsuse ajutise korralduse kohta käiva Ajutise Valitsuse määruse 30. märtsi 1917. a. elluviimise reegli § 2, millised reeglid Ajutise Valitsuse poolt 22. juunil 1917. a. väljaantud, paneb esimeste kubermangu ja maakondade ajutiste nõukogude kokkukutsumise kubermangu komissari peale. Kubermangu komissari määras nõukogude tegevuse avamise päevaks 1-se juuli.

Sellega kujuneski 1. juuli 1917. a. Eesti maaomavalitsuste sünnipäevaks, mil avati ja astusid kokku kõigi üheksa maakonna nõukogud.

Esialgu puudusid igasugused kodukorrad ja juhtnöörid niihästi kubermangu — kui ka maakonna nõukogude tegevuse korraldamiseks ja täidesaatvate organite valimiseks. Sellepärast oli nõukogudel raske tegutseda, millest tingitud ka nende tegevuse ebaühtlus ja järjekindlus tegevuse algpäevil. Maakonna nõukogude kodukord võeti kubermangu nõukogu poolt vastu alles 10. aug. 1917. a.

Kuid et vajalised ülesanded ja toimetused ei võinud jääda täitmata, siis pidasid maakonna nõukogud omi koosolekuid juba enne kodukorra vastuvõtmist.

Kuid uued omavalitsuse asutused, maaomavalitsused ja maanõukogud ei saanud veel oma jalgu kindlasti alla võtta ega võinud tööhoogu sattuda, kui nende tegevus vägivaldselt katkestati.

Vene Ajutise Valitsuse langemise ja Nõukogude valitsuse tegevuse algamisega peasis ka Eestis venelaste toetusel Tööraha- ja Sõjaväelaste Nõukogude diktaator maksma. See oli novembris 1917. a. Kui tsaariajal oli valitsenud saksa aadli vähemusvalitsus, siis astus asemele nüüd kommunistide vähemusvalitsus.

Enamlised võimumehed said tegeleda ainult mõne kuu, kui selle asemele asusid Saksa okupatsiooni võimud, kes samuti meie omavalitsustega asusid sõjajalale. Demokraatlikud omavalitsused ei olnud vastuvõetavad nii kommunistide kui ka Saksa okupatsiooni võimude ideoloogiale.

Saksa okupatsiooni ajajärkur võib täie õigusega nimetada rusuvamaks ajajärguks meie omavalitsuste elus. Kuna maaomavalitsused täiesti likvideeriti, siis tehti linna- ja vallaomavalitsused teguvõime tuks ning kasutati neid ainult vahendina rahvalt maksude ja toidumoonu võtmiseks ja käskude väljajagamiseks.

Saksa okupatsioonivõimu langemisega hakkasid maaomavalitsused end uuesti korraldama. Kuid vaevalt oli saadud end uuesti organiseerida, kui hakkas enamlaste pealetung, mis katkestas jällegi nende korraliku tegevuse. Alles enamlaste väljatõrjumisega ja vabadussõja lõppemisega said maaomavalitsused jälle oma tegevust jätkata ja seda nüüd juba enamvähem normaalsetes tingimustes.

Peab tõsiasjadele toetudes konstateerima, et niihästi Vene revolutsiooni mõllus, enamlaste röövsalkade lahkumisel Eesti territooriumilt, samuti Saksa okupatsiooni vägede tulekul ja nende lahkumisel, kui ka enamlaste uuesti meie maale tungimisel, värskest ellukutsutud maaomavalitsused küllaltki tähtsat osa etendasid. Segaste aegade keerises korraldasid nad julge- ja heaolekut, organiseerides miilitsa ning hoolitsesid rahva toitlusolude eest. Kutsusid ellu kõikjal rahvuslikke väeosi ning toetasid neid materjaalselt. Viisid läbi Eesti sõjaväe mobilisatsiooni ja varustasid ka edaspidi sõjaväge kõige varustusega, millele osalt võlgneb tänu ka meie vabadussõja õnnelik lõpp ja mille tõttu võidi Eesti Vabariigi kavakindla ülesehitamise tööle asuda.

Meie omariikluse arenguga ja kestvusega on maaomavalitsused väljakujunenud kindlateks territoriaalseteks omavalitsusüksusteks laialdaste ja tähtsate ülesannetega. Maaomavalitsustel on tulnud hoolitseda õigusliku korra, rahvahariduse, tervishoiu, hoolekande, põllumajanduse, teede ja läbikäimisala ning toitlusolude eest.

Kuid ei saa märkimata jätta ka puudusi meie maaomavalitsuste korralduses, teatud laialipillatust nende tegevuses, mis võib olla tähtsal määral on põhjendanud ka aktsiooni nende vastu.

Tänapäeva suuremaks 'maaomavalitsuste puudusteks tuleks lugeda küll seaduste ja määruste laialipillatust, tähendab üldse omavalitsuste võimu piirkonna ja funktsioonide puudulikkust normeerimist seadusandluses.

Tuleb siinkohal tähendada, et meil puudub senini veel põhjapanev omavalitsuste korraldamise seadus. Senini on esitatud küll terve rida projekte, kuid kaugemale sellest pole jõutud. Tegelikult töö peale mõjub aga sarnane puudulik võimupiirkonna ja tegevuse normeerimine seadusandluses halvavalt ja nõuab asjatut aja ning jõu kulu. Ka meie oma-, s. o. eesti-aegne seadusandlus omavalitsuste alal on olnud järjekindlusetu. Maksivad seadused on kooskõlastamata ning mõnes osas puuduvad normid täiesti. Ja mis õieti võib parata sinna omavalitsus-tegelane, kui pole seadustega kindlaks määratud, mis ta tegema on kohustatud ja mis ta teha ei või. Arusaadav, et sarnasel korral kon-

fliktid ja arusaamatused nii riigiasutustega kui ka eraisikutega on paratamatud.

Siia juure lisandub veel teine mitte vähem pahe meie omavalitsuste elus. See on vastolu suurte ja alaliselt kasvavate kohustuste ja väheste varaliste vahendite vahel. Eriti aga nüüd, kus meil süveneb järjest majanduslik kitsikus, on kujunenud olukord, kus maaomavalitsuste kohustused ja ülesanded jäävad samaks ehk ennem veel suurenevad, kuid sissetulekud vähenevad järjekindlalt. Loomulik, et puudulikkude aineliste võimaluste juures maaomavalitsuste tegevuse edukus tunduvalt kannatab ja ainult hädalised ülesanded täidetakse.

Kuid kuna maaomavalitsused on elanud üle raskeid päevi juba nende loomisel, kus meie omavalitsustegelastel jätkus küllaldaselt jõudu ja huvi maaomavalitsuste korraldamisetöös, siis võib kindlasti loota, et seda huvi ja tööroomu jätkub ka nüüd, ning ennastsalgavas ja loovas töös suudetakse ületada suuremadgi raskused.

Siis kui veel ei tuntud poliitika tegelasi.

Mälestusi Viru maaomavalitsuse loomispäevilt.

E. Rosenberg,

Viru Maavalitsuse haridus osakonna juhataja.

Omal ajal asus Maaomavalitsuste Liit koguma andmeid Eesti maaomavalitsuste (maakonna-omavalitsuste) ajaloo väljandmiseks, mille esimene osa pidi ilmuma juba maaomavalitsuste kümneaastaseks juubelipäevaks. Kahju, et see teos, mis valgustaks huvitavamalt ajajärku Eesti avalikus elus, pole jõudnud trüki tänini. Aastatega ununevad sündmused ja kipuvad kustuma mälestused ajast, kus suure Vene revolutsiooni keerises maaomavalitsuste organiseerimisega valmines Eesti riigis reaalne pind riikliku iseseisvuse teostamiseks.

Meelestuvad 1917. a. kevadpäevad, kus seltskond, tundes oma ümber puhumas vabamaid tuuli, instinktiivselt hakkas enast korraldama, et vastutava tegurina osa võtta riiklikust elust ja eestkätt hoolitseda selle eest, et ametnikkude võimu langemisega maa ei langeks üldisse korralagedusse. Kiirelt ellukutsutud Eesti Seltside ja Ühisuste Liidud maakondades ja nende liitude keskkorraldus Tallinnas—Eesti Liit, olgugi puht seltskondlikud organisatsioonid, täitsid 1917. a. kevadel

Eestis neid ülesandeid, mis harilikult oludes oleks olnud omavalitsuste teostada.

Nii tuli Virumaa Eesti Seltside ja Ühisuste Liidul tähendatud ajajärgul lahendada väga mitmesuguseid Virumaa ellu puutuvald küsimusi: Esitajaid saata mitmesugustesse komisjonidesse, korraldada Rahvuskogu valimisi, kõnekoosolekuid poliitilise silmapilgu selgitamiseks jne. Sellepärast võib Liitu kui ainukest ülemaakondlikku keskkorraldust tol ajal lugeda Viru Maaomavalitsuse eelkäijaks ja ta võis 'rugeka vana ühesantre täde'ks, 'xü' astus kokku 1. juulil 1917. a. esimene Maakonnanoukogu.

Kuna poliitilised erakonnad tol ajal olid alles väljaarenemisel ja puudus kihutustöö selle sõna halvast mõttest, siis osavõtt Virumaa valijatekogu valimisest (valimised olid teatavasti kahejärgulised) oli võrdlemisi leige (valimistele ilmus kõigest 26,46% hääleõiguslikest kodanikkudest). Kuid kodanik hindas siis veel isikut, mitte erakonda, ja selle tõttu valijatekokku pääsesid ainult väljapaistvad ning aktiivsed seltskonna tegelased kohtadelt.

Nõnda moodustus ka esimene maakonna-nõukogu (maavolikogu) isikutest, kes seidsid kaugel kitsastest kihi- ja erakonnahuvidest, väljaarvatud vast neli enamlaste nimekirja esindajat. Selle tagajärjel võis esimene maakonna nõukogu kogu oma volituste kestel otsustada Virumaa

ellu puutuvaid küsimusi erapooletult ja õiglaselt, ilma et seal kunagi oleks tarvis olnud arvestada rühmade seisukohtadega.

Loodagu olukord, et ka praegused maavolikogud võiksid tegutseda samas vaimus nagu viieteistkümnenda aasta eest, siis kaob ka põhjus nendele surmakella löömiseks.

Kas adrasajandik maksuühikuna maksvuse on kaotanud.

Rae vallavolikogu Harjumaal, 24. juulil 1931. a. otsustas teede jaotust puhtakasurublade alusel mitte ette võtta, kuigi seda nõudis osa volinikest.

Selle otsuse vastu Harju maavalitsus esines protestiga rahukohtunikule ja palus otsuse tühistamist, põhjenduseks tuues asjaolu, et tehtud otsus on vastolus Maanteede seaduse § 25-ga, mis näeb ette teede jaotuse põllumajanduslikult kasutatavate kinnisvarade maksuühikute järele. R. T. nr. 18/19 — 1920. a. avaldatud Liikumata varanduste maksuseaduse § 3 põhjal kinnisvarade maksuühikuteks Harjumaal olid adrasajandikud, mille alusel teed olidki jaotatud. Kuid see seadus muudeti Riigikogu poolt 12. juulil 1930. a. (R. T. nr. 57 — 1930) vastuvõetud seadusega ja maksustamise aluseks määrati puhtakasurublade. Ja kuna Maanteede seaduse § 25 järele teede jaotuse aluseks on kinnisvarade maksuühikud, siis vallavolikogu ei saa keelduda teede jagamisest uute maksuühikute alusel.

Rahukohtunik ühines maavalitsuse protestiga ja tühistas vallavolikogu otsuse.

Rahukohtuniku otsuse peale vallavolikogu esitas Riigikohtule revisjonikaebuse, milles muuseas tugeneb Maanteede seaduse (R. T. nr. 83/84 — 1924) § 22-le, mis seni olevat jõus ja mille alusel võetavat lisa-kinnisvara maksu.

Riigikohtu administratiiv-osakond 26. jaan. 1932. asja arutanud (toim. nr. 436¹ — 1932) otsustas kaebuse jätta tagajärgeta, põhjendades oma otsust muuseas järgmiste asjaoludega: „Maanteede seaduse § 25 alusel teede jaotamine sünnib

põllumajanduslikult kasutatavate kinnisvarade maksuühikute järele. Kuna aga 12. juuli 1930. a. seadus (R. T. nr. 57 — 1930) näeb ette kinnisvarade hindamist ainult puhtakasurublade järele ja see hindamine ka tegelikult on läbi viidud, siis loomulikult teed tulevad ka jaotada puhtakasurublade järele. Arvamus, et seda jaotamist takistab MS. §§ 26 ja 27, on ekslik, sest neis paragrahvides on ette nähtud harilik kord, see on kuidas toimida siis, kui maksuühikud muutunud ei ole. Nende muutumisel tuleb aga, vastavalt ümberhindamisele, uus teede jaotus ette võtta vaatamata sellele, millal eelmine toimus. Ei õigustanud teede jaotamise edasilükkamist ja adrasajandikkude edasitarvitamist maksuühikuna ka Omavalitsuste maksude seadus 1924. a., kuna see seadus ilmus varem kui kinnisvarad ümber hinnati puhtakasurublade peale. Praegusel ajal ka selle tarvitamisel tuleb arvestada puhtakasurubladega, nagu Riigikohus korduvalt seletanud. Seepärast vallavolikogu ei olnud õigustatud teede jaotamist puhtakasurublade järele edasi lükkama ka põhjusel, et puhtakasurublade võiksid kontrollimisele tulla“.

Seletuseks olgu juure lisatud, et eeltoodud Riigikohtu otsus lahendab kaks arusaamatusi tekitanud küsimust: Maanteede sead. § 27 teede jaotamise tähtjaja maksvuse kohta ja Omavalits. maksuseaduse muutmise seaduse lisa-kinnisvaramaksu aluste kohta.

K. V.

Perekonnaseisu ametnikkude vormiriidetuse vajadusest.

Perekonnaseisu muudatuste registreerimine omavalitsuste perekonnaseisuametites on muutunud üha elavamaks. See nähe tõendab, et kodanikud eelistavad perekonnaseisuasjade ajamisel omavalitsuse perekonnaseisuameteid usuühingute omist.

Keegi ei ole seni suutnud leida vigu ega puudusi, mis laseks eitada omavalitsuste perekonnaseisuametite otstarbekohasust või lugupeetavust.

Tahaksin siiski puudutada üht külge ja nimelt perekonnaseisuametnikkude riidetust. Kahtlemata on abielu sõlmimise toiming tähtsamaid silmapilke inimese elus. Sellepärast peaks see silmapilk kujunema kõigiti ka ülevaks ja pühalikuks, nii, et mälestus sellest jääks ilus. Muidugi on just perekonnaseisuametnikkude ülesanne selleks igati kaasa aidata. Abielu sõlmimise toimingut ennast ei ole võimalik aga muuta liturgiliseks, sest seda ei luba juba selle talituse iseloom, samuti puudub ametnikul, eriti valdades, selleks aeg, et esineda pikkade kõnede või tsereemoniatega. Jääb üle perekonnaseisuametniku väline, s. o. riidetuse külg. Vaevalt suudab abiellujale imponeerida tarvilikku meeleolu ametnik, kes samas riie tuses talle eila kirjutas välja maksukviitungi või hobusepassi. Kuigi ruum on teine ja laual on sinine kalev, on selle mõju kindlasti väike.

Täiesti põhjendatult tuleb küsida — kui meie kohtunikkuudele leiti sobivaks vormiriie talaari näol, kas ei peaks sama tehtama ka perekonnaseisuametnikkudega. Kui kohtutegelaste vormiriidetamist motiveeriti sellega, et esile tõsta kohtupidamise pühalikkust, siis tohiks küll arvata,

et kodanikule on tema abielulepingu sõlmimise silmapilk püham, kui kohtus esinemine. Sellepärast tuleks asetada ka perekonnaseisuametnikud vormiriidesse, seda enam, et vallasekretäri palk ei ole nii kõrge, et võimalik oleks riietuda igaks registreerimise toiminguks soliidselt. Kuigi oletada, et ametnik võiks abielu registreerimisel esineda uuemas ülikonnas, siis on ümberriietumine niivõrt tülikas ja aegaviitev, et see ei ole vastuvõetav ametnikule enesele ega ka asjaosalistele.

Tekib küsimus, millisena näeksime sobiva perekonnaseisuametniku vormi? Arvan, et otstarbekohasemaks vormiriideks oleks talaar, mis võib sarnane olla vaimuliku omaga, ning milline oleks kiire ja praktiline käsitada. Talaar võiks olla kinnise kraega, mille ees kas must või valge või isegi rahvusvärviline lips, ning võiks ulatuda veidi allapoole põlvi.

Kindlasti jätab perekonnaseisuametniku talaaris esinemine pühalikuma ja ülevama mulje, seda enam, et ametnik esineks talaaris ainult abielu registreeringutel.

Riietumise küsimuse lahendamisega muutuksid omavalitsuste perekonnaseisuametid rahva poolt kindlasti veel enam tarvitatavamaks. Võib arvata ka, et väheneks praegu nii sagedalt esinev paralleel abielusõlmimise toiming — kristlik laulatus ametliku registreerimise kõrval, mis omaltpoolt on tülikas ja osutub täiesti ülearuseks.

Võiks loota, et perekonnaseisuametnikud vormiriidetust üksmeelselt hindavad ja siin avaldatud mõte ei jääks ainult vagaks sooviks, vaid peatselt teostamise leiaks.

V. K.

Maaomavalitsuste korraldus.

Eugen Maddison.

Kuigi meie aja nõue on tsentralisatsioon, tsentraliseeritud valitsemine, oleks raske kujutleda, veel raskem aga ehitada riiki, kus valitsemine oleks tsentraliseeritud puhtalt, täielikult. See oleks lootusetu, otse mõttetu ettevõte. Valitsemise ülesannete mitmekesisuse, raskuse ja alalise kasvu juures oleks võimatu nende

teostamine keskkohast. Mis oleks võimalik väikesel maa-alal, näit. mõne kogukonna piires, on võimatu riigi laialdasel maa-alal, suurema elanikkude arvu juures. Valitsemise ülesanded tuleb teostada mitte üksi keskkohas, vaid ka kohtadel; teostades neid keskkohas, tuleb nad jaotada al-

(Järg 96 lhk.)

Maavalitsuste kulud 1934

Kulude nimetus	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
Korralised kulud.										
I. MAAVOLIKOGU.										
1. Sõidu ja päevarahad	3.192.—	0,45	1.446.—	0,25	24.84.—	0,51	3.145.—	0,94	4.505.—	0,66
2. Maavolikogu sekretäri tasu	50.—	0,01	—	—	—	—	300.—	0,09	90.—	0,01
3. Valimiskulud	—	—	584.—	0,10	—	—	—	—	—	—
Kokku ptk. I.	3.242.—	0,46	2.030.—	0,35	2.484.—	0,51	3.445.—	1,03	4.595.—	0,67
II. MAAVALITSUS.										
1. Palgad	34.436.—	4,86	23.044.—	3,97	24.819.—	5,07	23.849.—	7,18	32.969.—	4,80
2. Perekonna abiraha	288.—	0,04	528.—	0,09	—	—	—	—	—	—
3. Arstiabi ja toetused	903.—	0,13	1.518.—	0,26	401.—	0,08	73.—	0,02	1.281.—	0,19
4. Sõidukulud ja päevarahad	—	—	1.730.—	0,30	582.—	0,12	1.638.—	0,49	2.085.—	0,31
5. Komisjonid ja esindused	1.036.—	0,15	108.—	0,02	80.—	0,02	270.—	0,08	—	—
6. Kantselei kulud	7.106.—	1,00	3.915.—	0,67	4.179.—	0,85	3.023.—	0,92	5.815.—	0,85
7. Majanduslised kulud	5.462.—	0,77	641.—	0,11	920.—	0,19	493.—	0,15	1.344.—	0,19
8. Korterrahad	—	—	1.428.—	0,25	—	—	—	—	—	—
Kokku ptk. II.	49.231.—	6,95	32.912.—	5,67	30.981.—	6,33	29.346.—	8,84	43.494.—	6,34
III. ADMINISTRATIIV ALA.										
1. Palgad: puriskonsult, vangimaja kuraator	1.140.—	0,16	60.—	0,01	120.—	0,02	700.—	0,21	240.—	0,03
2. Omavalitsuste järelvalve kulud . .	624.—	0,09	168.—	0,03	220.—	0,04	74.—	0,02	338.—	0,05
3. Omavalits. tegelaste kursused . . .	47.—	0,01	—	—	20.—	0,01	185.—	0,06	—	—
4. Vallasekretäride lisatasud	4.483.—	0,63	900.—	0,16	665.—	0,14	—	—	—	—
5. Tuletõrje kulud	270.—	0,04	200.—	0,03	635.—	0,13	700.—	0,21	1.000.—	0,15
6. Postijaamade korraldus	1.005.—	0,14	373.—	0,06	—	—	—	—	—	—
7. Öömajade korraldus	573.—	0,08	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Vangide vedu ja söök	—	—	—	—	195.—	0,04	—	—	—	—
9. Maapostikorraldus	—	—	917.—	0,16	—	—	—	—	—	—
Kokku ptk. III.	8.142.—	1,15	2.618.—	0,45	1.855.—	0,38	1.659.—	0,50	1.578.—	0,23
IV. HARIDUS.										
1. Inspeksioon	1.742.—	0,25	1.696.—	0,29	2.000.—	0,41	770.—	0,24	2.741.—	0,40
2. Algkoolid	6.554.—	0,93	6.782.—	1,17	4.191.—	0,86	2.868.—	0,87	10.469.—	1,53
3. Kesk-, kutse- ja täienduskoolid . .	5.042.—	0,71	17.301.—	2,98	27.008.—	5,52	—	—	32.935.—	4,80
4. Toetused	2.478.—	0,35	2.582.—	0,45	245.—	0,05	1.500.—	0,46	1.807.—	0,26
5. Haridustöö väljaspool kooli	1.098.—	0,15	826.—	0,14	10.—	0,00	782.—	0,24	1.519.—	0,22
6. Maaval. keskraamatukogu	120.—	0,02	72.—	0,01	10.—	0,00	129.—	0,04	—	—
7. Muud kulud	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku ptk. IV.	17.034.—	2,41	29.259.—	5,04	33.464.—	6,84	6.049.—	1,85	49.471.—	7,21
V. TERVISHOID.										
1. Personaal	30.618.—	4,33	6.598.—	1,14	15.257.—	3,11	13.202.—	3,98	14.330.—	2,09
2. Kantselei ja majand. kulud	9.029.—	1,28	1.680.—	0,29	5.531.—	1,13	2.952.—	0,89	9.228.—	1,34
3. Haiguste vastu võitlemine	577.—	0,08	307.—	0,05	337.—	0,07	3.467.—	1,04	528.—	0,08
4. Haigemajad, ambulatoor-, laboraator- ja emade nõuandep.	14.261.—	2,01	22.006.—	3,79	50.848.—	10,39	33.566.—	10,11	1.636.—	0,24
5. Toetused	100.—	0,01	—	—	150.—	0,03	350.—	0,10	3.928.—	0,57
Kokku ptk. V.	54.585.—	7,71	30.591.—	5,27	72.123.—	17,73	53.587.—	16,12	29.650.—	4,32

1931. a. aruannete järele.

Saare		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
1 363.—	0,30	4 368.—	0,45	1 450.—	0,58	3 675.—	0,63	4 058.—	0,40	2 065.—	0,34	31 751.—	0,48
20.—	0,01	40.—	0,00	—	—	100.—	0,03	—	—	120.—	0,02	720.—	0,01
—	—	106.—	0,02	—	—	—	—	—	—	—	—	690.—	0,01
1 383.—	0,31	4 514.—	0,47	1 450.—	0,58	3 775.—	0,66	4 058.—	0,40	2 185.—	0,36	33 161.—	0,50
17 826.—	3,96	41 613.—	4,26	15 319.—	6,11	27 979.—	4,81	40 190.—	4,01	25 457.—	4,17	307 501.—	4,61
—	—	1 096.—	0,11	563.—	0,22	844.—	0,14	1 278.—	0,13	—	—	4 597.—	0,07
—	—	1 015.—	0,10	392.—	0,16	921.—	0,16	6 625.—	0,66	583.—	0,10	13 712.—	0,21
639.—	0,14	3 240.—	0,33	867.—	0,34	1 497.—	0,26	2 289.—	0,23	1 662.—	0,27	16 229.—	0,24
52.—	0,01	—	—	83.—	0,03	59.—	0,01	140.—	0,01	339.—	0,06	2 167.—	0,03
1 650.—	0,37	6 358.—	0,65	2 499.—	1,00	3 869.—	0,66	7 088.—	0,71	3 667.—	0,60	49 169.—	0,74
1 303.—	0,29	3 612.—	0,37	847.—	0,34	985.—	0,17	7 637.—	0,76	3 130.—	0,51	26 374.—	0,39
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 428.—	0,02
21 470.—	4,77	56 934.—	5,82	20 570.—	8,20	36 154.—	6,21	65 247.—	6,51	34 838.—	5,71	421 177.—	6,31
60.—	0,01	2 780.—	0,29	1 300.—	0,52	—	—	998.—	0,10	120.—	0,02	7 518.—	0,11
—	—	—	—	136.—	0,05	106.—	0,02	619.—	0,06	—	—	2 285.—	0,03
—	—	—	—	—	—	98.—	0,02	—	—	321.—	0,05	671.—	0,01
—	—	466.—	0,05	3 992.—	1,59	5 095.—	0,87	8 720.—	0,87	—	—	24 321.—	0,37
540.—	0,12	1 080.—	0,11	630.—	0,25	680.—	0,12	1 236.—	0,12	1 200.—	0,20	8 171.—	0,13
—	—	1 411.—	0,14	1.—	0,00	47.—	0,01	—	—	—	—	2 837.—	0,04
—	—	13.—	0,00	—	—	—	—	—	—	—	—	586.—	0,01
—	—	—	—	94.—	0,04	88.—	0,01	—	—	428.—	0,07	805.—	0,01
—	—	7 355.—	0,76	—	—	—	—	—	—	—	—	8 272.—	0,12
600.—	0,13	13 105.—	1,35	6 153.—	2,45	6 114.—	1,05	11 573.—	1,15	2 069.—	0,34	55 466.—	0,83
1 191.—	0,26	3 853.—	0,39	679.—	0,27	2 277.—	0,39	3 991.—	0,40	2 338.—	0,38	23 278.—	0,35
2 724.—	0,61	17 900.—	1,83	2 287.—	0,91	11 398.—	1,96	10 742.—	1,07	8 172.—	1,34	84 087.—	1,26
58 149.—	12,93	10 809.—	1,10	3 237.—	1,29	46 179.—	7,93	30 949.—	3,09	21 268.—	3,49	252 877.—	3,79
100.—	0,02	3 010.—	0,31	3 865.—	1,54	700.—	0,12	5 579.—	0,56	8 672.—	1,42	30 538.—	0,46
2 160.—	0,48	5 923.—	0,61	—	—	152.—	0,03	3 392.—	0,34	1 146.—	0,19	17 008.—	0,25
—	—	570.—	0,06	221.—	0,09	—	—	255.—	0,02	—	—	1 377.—	0,02
—	—	—	—	398.—	0,16	—	—	—	—	—	—	398.—	0,01
64 324.—	14,30	42 065.—	4,30	10 687.—	4,26	60 706.—	10,43	54 908.—	5,48	41 596.—	6,82	409 563.—	6,14
15 851.—	3,52	33 841.—	3,46	7 605.—	3,04	14 440.—	2,48	31 409.—	3,14	16 674.—	2,73	199 825.—	3,00
1 521.—	0,34	10 530.—	1,08	2 736.—	1,09	3 537.—	0,61	1 681.—	0,17	6 070.—	1,00	54 495.—	0,82
763.—	0,17	2 560.—	0,26	179.—	0,07	757.—	0,13	6 664.—	0,66	812.—	0,13	16 951.—	0,25
35 594.—	7,92	2 360.—	0,24	1 766.—	0,71	23 018.—	3,96	3 827.—	0,38	—	—	188 882.—	2,83
—	—	1 250.—	0,13	—	—	250.—	0,04	—	—	6 160.—	1,01	12 188.—	0,18
53 729.—	11,95	50 541.—	5,17	12 286.—	4,91	42 002.—	7,22	43 581.—	4,35	29 716.—	4,87	472 341.—	7,08

Kulude nimetus	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
VI. HOOLEKANNE.										
1. Lastekodud ja suvekoloniid	37 805.—	5,34	17.172.—	2,96	—	—	—	—	30.515.—	4,44
2. Vanade ja nõdramõistusliste kodud	9.084.—	1,28	15.235.—	2,62	19 989.—	4,08	1.195.—	0,36	93.926.—	13,69
3. Lahtine hoolekanne	12.602.—	1,78	6.836.—	1,18	7.010.—	1,43	7.419.—	2,23	28.770.—	4,19
4. Töõbörse	—	—	—	—	—	—	292.—	0,09	—	—
Kokku ptk. VI.	59.491.—	8,40	39.243.—	6,76	26.999.—	5,51	8.906.—	2,68	153.211.—	22,32
VII. PÖLLUMAJANDUS.										
1. Personaal	14.361.—	2,03	4.712.—	0,81	12.187.—	2,49	12.411.—	3,74	3.097.—	0,46
2. Kantselei ja majanduslised kulud	2 852.—	0,40	1.141.—	0,20	2.633.—	0,54	2.162.—	0,65	1.329.—	0,19
3. Põllumajanduskultuuri arendam.	3.378.—	0,48	264.—	0,04	819.—	0,17	4.865.—	1,46	4.525.—	0,66
4. Toetused	2.880.—	0,40	746.—	0,13	350.—	0,07	—	—	360.—	0,05
5. Põllutöökoolid	3.815.—	0,54	18.285.—	3,15	8 970.—	1,83	500.—	0,15	—	—
6. Kodumajanduskoolid	27.604.—	3,90	—	—	16.086.—	3,28	—	—	—	—
7. Loomataudide vastu võitlemine	—	—	50.—	0,01	223.—	0,05	141.—	0,04	102.—	0,01
8. Loomakliinikud	—	—	—	—	360.—	0,07	720.—	0,22	120.—	0,02
Kokku ptk. VII.	54.890.—	7,75	25.198.—	4,34	41.628.—	8,50	20.799.—	6,26	9.533.—	1,39
VIII. ETTEVÕTTED.										
—	—	—	—	—	—	—	114.—	0,03	—	—
IX. VARANDUSTE KULUD.										
1. Varanduste muretsemine	697.—	0,10	664.—	0,12	134.—	—	1.874.—	0,56	2.385.—	0,35
2. Varanduste korrashoid	6.065.—	0,85	1.367.—	0,23	1.215.—	—	11.389.—	3,43	2.038.—	0,29
Kokku ptk. IX.	6.762.—	0,95	2.031.—	0,35	1.349.—	0,28	13.263.—	3,99	4.423.—	0,64
X. LAENUDE TASUMINE JA %	2.993.—	0,42	20.739.—	3,57	20.587.—	4,20	32.215.—	9,70	1.516.—	0,22
XI. MITMESUGUSED KULUD										
1. Liikumis- ja veoabinõud	—	—	3.153.—	0,54	189.—	0,04	987.—	0,30	467.—	0,07
2. Pensioni maksud	3.231.—	0,46	1.320.—	0,23	1.963.—	0,40	1.955.—	0,59	2.412.—	0,35
3. Teetus teedekapitali heaks	4.628.—	0,65	1.834.—	0,32	813.—	0,17	4.160.—	1,25	6.336.—	0,92
4. E. Maaomaval. Liidu liikmemaks	910.—	0,13	300.—	0,05	717.—	0,14	600.—	0,18	750.—	0,11
5. Kohtukulud	236.—	0,03	26.—	0,00	151.—	0,03	805.—	0,24	299.—	0,04
6. Maksude sissenõudmise kulud	114.—	0,02	—	—	182.—	0,04	—	—	61.—	0,01
7. Toetuseltsidele ja organisatsioonidele	500.—	0,07	400.—	0,07	—	—	250.—	0,07	750.—	0,11
8. Esituskulud	211.—	0,03	—	—	168.—	0,03	—	—	521.—	0,08
9. Kapitalide ja fondide asutamine ja täiendamine	—	—	—	—	—	—	—	—	1.325.—	0,19
10. Muud kulud	774.—	0,11	729.—	0,13	668.—	0,14	3.150.—	0,95	108.—	0,02
Kokku ptk. XI.	10.604.—	1,50	7.762.—	1,34	4.851.—	0,99	11.907.—	3,58	13.029.—	1,90
XII. TAGAVARA SUMMAD.										
Korralised kulud kokku	267.132.—	37,72	192.383.—	33,14	236.321.—	48,27	181.240.—	54,58	310.500.—	45,24
XIII. ERAKORRALISED KULUD.										
Korralised ja erakorral. kulud kokku	267.132.—	37,72	209.525.—	36,09	240.021.—	49,03	191.240.—	57,59	342.051.—	49,84
XIV. TEEDEKAPITALI KULUD.										
Kulude kogusumma	708.199.—	100%	580.571.—	100%	489.543.—	100%	332.045.—	100%	636.250.—	100%

Saare		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
14.802.—	3,29	27.323.—	2,80	346.—	0,14	14.045.—	2,41	14.144.—	1,41	34.652.—	5,68	190.804.—	2,86
4.928.—	1,09	36.408.—	3,73	13.328.—	5,31	31.978.—	5,50	12.400.—	1,24	43.182.—	7,09	281.653.—	4,23
5.312.—	1,18	9.948.—	1,02	6.990.—	2,79	2.863.—	0,49	22.808.—	2,27	6.575.—	1,08	117.133.—	1,76
—	—	3.556.—	0,36	—	—	—	—	—	—	450.—	0,07	4.298.—	0,06
25.042.—	5,56	77.235.—	7,91	20.664.—	8,24	48.886.—	8,40	49.352.—	4,92	84.859.—	13,92	593.888.—	8,01
5.062.—	1,12	8.067.—	0,83	6.466.—	2,58	4.677.—	0,80	13.031.—	1,30	1.134.—	0,18	85.205.—	1,28
940.—	0,21	3.843.—	0,39	638.—	0,25	3.040.—	0,52	1.902.—	0,19	2.918.—	0,48	23.398.—	0,35
544.—	0,12	3.705.—	0,38	418.—	0,17	—	—	2.370.—	0,24	9.972.—	1,64	30.860.—	0,46
1.925.—	0,43	950.—	0,10	—	—	2.365.—	0,41	8.646.—	0,86	357.—	0,06	18.579.—	0,28
7.202.—	1,60	200.—	0,02	—	—	10.720.—	1,85	16.616.—	1,66	97.309.—	15,96	163.617.—	2,45
5.581.—	1,24	2.532.—	0,26	—	—	—	—	12.267.—	1,23	—	—	64.070.—	0,96
166.—	0,04	202.—	0,02	99.—	0,04	74.—	0,01	85.—	0,00	239.—	0,04	1.381.—	0,02
38.—	0,01	730.—	0,07	—	—	2.981.—	0,51	937.—	0,09	2.459.—	0,40	8.345.—	0,13
21.458.—	4,77	20.229.—	2,07	7.621.—	3,04	23.857.—	4,10	55.854.—	5,57	114.388.—	18,76	395.455.—	5,93
—	—	15.536.—	1,59	—	—	—	—	149.234.—	14,89	—	—	164.884.—	2,47
273.—	0,06	3.148.—	0,32	322.—	0,13	55.—	0,01	830.—	0,08	53.—	0,01	10.435.—	0,16
1.227.—	0,27	8.834.—	0,90	994.—	0,39	1.348.—	0,23	1.699.—	0,17	48.—	0,01	36.224.—	0,54
1.500.—	0,33	11.982.—	1,22	1.316.—	0,52	1.403.—	0,24	2.529.—	0,25	101.—	0,02	46.659.—	0,70
3.316.—	0,74	85.568.—	8,75	—	—	7.303.—	1,25	9.926.—	1,00	11.768.—	1,93	195.931.—	2,94
—	—	5.019.—	0,51	120.—	0,05	404.—	0,07	258.—	0,02	—	—	10.597.—	0,16
1.284.—	0,29	3.964.—	0,40	1.205.—	0,48	1.824.—	0,31	3.572.—	0,36	1.699.—	0,28	24.429.—	0,37
750.—	0,17	17.405.—	1,78	902.—	0,36	1.440.—	0,25	3.000.—	0,30	552.—	0,09	41.820.—	0,63
531.—	0,12	1.279.—	0,13	285.—	0,12	655.—	0,11	1.147.—	0,11	757.—	0,13	7.931.—	0,12
96.—	0,02	69.—	0,01	205.—	0,08	600.—	0,10	4.—	0,00	—	—	2.491.—	0,04
—	—	80.—	0,01	—	—	2.034.—	0,35	501.—	0,05	—	—	2.972.—	0,04
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250.—	0,04	2.150.—	0,03
—	—	264.—	0,03	137.—	0,05	314.—	0,05	389.—	0,04	—	—	2.004.—	0,03
100.—	0,02	500.—	0,05	—	—	450.—	0,08	—	—	3.442.—	0,56	5.817.—	0,09
1.093.—	0,24	2.149.—	0,22	—	—	449.—	0,08	6.584.—	0,66	—	—	15.704.—	0,23
3.854.—	0,86	30.729.—	3,14	2.854.—	1,14	8.170.—	1,40	15.455.—	1,54	6.700.—	1,10	115.915.—	1,74
—	—	2.760.—	0,28	—	—	—	—	—	—	424.—	0,07	3.342.—	0,05
196.676.—	43,72	411.198.—	42,07	83.601.—	33,34	238.370.—	40,96	461.717.—	46,06	328.644.—	53,90	2.907.782.—	43,60
45.468.—	10,11	32.332.—	3,31	—	—	10.525.—	1,81	32.211.—	3,21	—	—	182.929.—	2,74
242.144.—	53,83	443.530.—	45,38	83.601.—	33,34	248.895.—	42,77	493.928.—	49,27	328.644.—	53,90	3.090.711.—	46,34
207.680.—	46,17	533.770.—	54,62	167.122.—	66,66	333.028.—	57,23	508.558.—	50,73	281.131.—	46,10	3.577.928.—	53,66
449.824.—	100%	977.300.—	100%	250.723.—	100%	581.923.—	100%	1002.486.—	100%	609.775.—	100%	6.668.639.—	100%

luvuses seisvate asutuste vahel. Teiste sõnadega — tsentralisatsioon ei ole mõeldav detsentralisatsioonita, olgu see administratiivne detsentralisatsioon ehk dekontsentratsioon või rippumatu — ehk omavalitsus. Võiks öelda, et tsentraliseerides midagi, seda tuleb ühtlasi detsentraliseerida. Seda näeme meil, seda näeme ka mujal. Kui vaadelda viimase aja seaduseandlust, siis paistab kohe silma, et detsentralisatsiooni põhimõte — käesoleval juhul administratiivse detsentralisatsiooni ehk dekontsentratsiooni näol — on eriti nähtavalt pääsemas meil võimule riigi valitsemise keskkohas — riiklikes keskasutuses — ministeeriumides. Kus veel hiljuti korraldajaks ja otsustajaks oli ainuüksi ministeeriumi juht — minister, rahvaesinduse — Riigikogu — poolt valitud ja selle usaldusega varustatud Vabariigi Valitsuse liige, seal esineb nüüd, kuigi esialgu üksikuil aladel, korraldajana ja otsustajana, täiesti kõrvaldades ministri, Vabariigi Valitsuse poolt nimetatud ametnik. See on täiesti loomulik; on võimatu nõuda ministeeriumi juhilt, et ta oleks korraldajaks ja otsustajaks kõigil ministeeriumile alluvail aladel. Tahes-tahmata tuleb dekontsenteerida, ministeeriumi juhi ülesannete liigrohkusest tuleb panna osa temale alluvatele ametnikkudele, ja seda eriti neis ministeeriumides, kus osutuvad koondatuna väga erinevad alad.

Tsentraliseerides valitsemist, koondades valitsemise ülesannete teostamist keskohta, püütakse kõvendada keskvalitsuse võimu, tuua ühtlust kogu valitsemisse, saavutades kokkuhoidu jne., jne. Kahtlemata oleksid tsentralisatsiooni tagajärjed säärasead, kui ei oleks vaja ühtlasi dekontsenteerida. Dekontsenteerimisel kahanen nende efekt tunduvalt. Küsitavaks muutub valitsemise ühtlus, samuti kokkuhoid, vormiliselt kõveneb küll keskvalitsuse võim, kuid tegelikult see tähendab peaaesjalikult keskvalitsuse ametkondade ja neile alluvate asutuste või isegi ametnikkude võimu kasvamist, tähendab valmistada soodsat pinda kõikvõimsa bürokraatia õitsengule, rajada teed ametnikkude-valitsusele.

Maksvale Põhiseadusele on tuttav nii administratiivne kui ka rippumatu detsentralisatsioon: ta kõneleb „kohalikkudest riiklikkudest asutustest“, kuid ta kõneleb ka „omavalitsusasutustest“. Kui puuduks peatükk „Omavalitsustest“, oleks raske otsustada, mis oleks Põhiseaduse

seisukohalt mõõduandvam kohaliku valitsemise kujundamisel — kas dekontsentratsiooni (administratiivne detsentralisatsioon) või omavalitsuse (rippumatu detsentralisatsioon) põhimõte, kuid Põhiseaduse sellekohased selged sõnad „omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kuivõrd seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi“ (§ 75) ei jäta mingit kahtlust selle kohta, et kohaliku valitsemise kujundamisel tuleb käia rippumatu detsentralisatsiooni või lihtsalt detsentralisatsiooni teed. Teiste sõnadega — kohalik valitsus on omavalitsus, on detsentraliseeritud, mitte aga dekontsenteeritud valitsus. Sõnadest „kuivõrd seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi“ tuleb järeldada, et dekontsentratsioon võib leida aset ainult erijuhtudel. Missugused oleksid need juhud? Põhiseadus seda otse ei selgita, kuid seega ei ole öeldud, et Põhiseadus ei anna võimalust tuua asjasse selgust, et Põhiseadus ei anna vastust küsimusele. Vastus selgub, kui vaadelda Põhiseaduse eelpool tsiteeritud paragrahvi ja arvestada selle vastuvõtmisel Asutavas Kogus peetud läbirääkimisi. Neis läbirääkimistes tuleb otsustavaks pidada akl. K. Päts'i seisukoht. Asutava Kogu koosolekul valgustas Asutava Kogu põhiseaduse komisjoni seisukohta omavalitsuse küsimuses komisjoni aruandja akl. Ado Anderkopp, kes tähendas: „Praegusel ajal, kus meil ametnikkude arv iga päevaga kasvab, kus keskvalitsus omavalitsuse käest ülesandeid ära kisub, kui meie siin demokraatlikku korda, rahvavalitsust tahame luua, alusel, mille eeskujuks omavalitsuses oleks Inglismaa, leidis põhiseaduse komisjon tarviliku olevat meil detsentralisatsiooni põhimõtet täielikuna läbi viia ja eelnõusse sisse võtta § 75, kus ära on tähendatud, et kohalikkude huvide ja tarviduste eest hoolitsevad omavalitsused, kuna nende kaudu riigivõim teostab ka valitsemist kohapeal, olgu siis välja arvatud juhud, kus seadused selleks eriasutused on loonud, sellepärast et omavalitsuse asutused ühe või teise ülesandega toime ei saa“ (As. Kogu prot. 27. maist 1920, nr. 133). Teatavasti oli § 75 esialgne tekst järgmine: „Kohalikkude huvide ja tarviduste eest hoolitsevad omavalitsused. Samade kaudu teostab valitsemist koha peal riigivõim nii palju, kui seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi“. Sellele tekstile vaidles vastu akl. Konstantin Päts,

leides: „§ 7 esimeses pooles on tähendatud need ülesanded, mis omavalitsuse piirkonda eriseadustega tahetakse määrata. Need oleksid — kohalikud huvid ja kohalikkude tarviduste eest hoolitsemine. Pean tähendama, et see piiramine vana-nend vateega seletatav on... Kui meie ajakohasemale seisukohale asume ja vaatame omavalitsuse peale, kui õigusliku riigiasutuse peale, siis ei või meie mitte piirata tema piirkonda kohalikkude huvi-dega, vaid meie leiame, et omavalitsuse kätte tuleks anda ka palju teisi huvisid, mis sugugi ainult kohalikud ei ole... Nii peame õigeks tunnistama, et omavalitsus pole mitte enam kitsal kohalikkude huvi-de alusel, vaid omavalitsuse alla käivad riiklikud huvid. Missugused huvid omavalitsuse alaks tunnistada, see ei ole enam põhimõtete küsimus, vaid seda otsustatakse otstarbekohasuse järele... Sellepärast teen ma ettepaneku selle paragrahvi esimene pool välja jätta kuni punkti-ni... ja hakata neist sõnadest peale „Sa-made kaudu teostab valitsemist koha peal riigivõim,“ jne. (Asut. Kogu prot. 10. juu-nist 1920, nr. 140). Hääletamisel võeti vastu akl. K. Päts'i parandus ja § 75 omandas praeguse kuju, mis redaktsiooni poolest erineb, kuid sisuliselt ühtub Asut. Kogu omavalitsuse komisjoni poolt ette-pandud redaktsiooniga, mis kõhas: „Koha peal hoolitsevad riiklike ülesannete täitmise eest omavalitsused nii palju, kui nende ülesannete iseloom ei nõua eriasutuste loomist“.

Asja selgituseks tooksin veel mõned põhiseaduse komisjonis väljendatud arvamised, millel minu arvates pole vähene tähtsus, eriti kui arvestada seda, et need kokkuvõetult väljendavad põhiseaduse komisjoni seisukoha omavalitsuse küsimuses. Need arvamised oleksid: „meil saab olema rahva ülemvalitsus ja omavalitsus ei ole muud, kui sellest võimust ühe osa teostamine“ (Akl. J. Uluots — Põhis. kom. prot. 6. XII. 1919, nr. 40); „tuleks kindlaks teha, kas keskvalitsusel saavad olema omad organid peale omavalitsuse asutuste“ (Akl. N. Maim); „põhiseaduses tuleks ära näidata, et valitsus teostab omi ülesandeid omavalitsuse kaudu“, kusjuures „oma organe võib ta asutada ainult seadusandliku koja volitusel“ (Akl. O. Strandman); „koha peal ei peaks olema ühel ajal omavalitsuse ja keskvalitsuse ametnikud; keskvalitsuse ülesandeid tu-

leks anda omavalitsusele ellu viia“ (Akl. Neps — Põhis. kom. prot. 9. XII. 1919, nr. 41).

Ühtlasi ei saa tähelepanemata jätta asiolu, et ühel ajal Põhiseaduse valmimisega valmis Asutavas Kogus ka Eesti omavalitsuse seaduse eelnõu, mis ainult Asutava Kogu töö lõpetamise puhul ei omandanud seaduse jõudu. Selle eelnõu seletuskirjast loeme: „Omavalitsuse võimkond. Omavalitsuse võimkonda ära määrates, asus omavalitsuse komisjon seisukohale, et ühiskondlikke ülesandeid võimata on mingisuguse tundemärgi põhjal sisuliselt riiklikeks ja omavalitsuslikeks jagada. Ühiskondlikud ülesanded on kõik riiklikud ja ainult otstarbekohasuse pärast antakse nende teostamine omavalitsuse asutuste või järele keskvalitsuse esitajate kätte. Omavalitsuse asutused tulevad Eestis riiklikeks asutusteks pidada ja nende peale kõigi riiklike ülesannete teostamine panna, mis tehniliselt juhtimist ühest keskkohast ei nõua. Nii-suguse põhimõtte seisukohalt võimkonna äramääramine tõmbab terve rahva riikliku ülesehitava töö juurde ja seab asjaajamise peale keskvalitsuse kontrolli veel kohalikkude elanikkude järelevalve alla“.

Eeltoodust tuleb järeldada, et Asutav Kogu on omavalitsuse küsimuses asunud riikliku teooria seisukohale, mille järgi esiteks väljendus ehk vorm, on riigivalitsemise mehhanismi üks osa ja teiseks, kõik valitsemise ülesanded, täitku neid kas omavalitsus või keskvalitsus, on riiklikud ülesanded. Asunud säärasele seisukohale Asutav Kogu oleks võinud jätta kohaliku valitsuse kujundamise täiesti hariliku seadusandluse äranägemisele, võimaldades sellele käia kas dekontsentratsiooni või detsentralisatsiooni teed, kuid nähes dekontsentratsioonis ametnikkude arvu kohutavat kasvu, valitsemise ülesannete keskvalitsuse kätte kiskumist, mis mitte kokkukõlas rahvavalitsusega, leidis Asutav Kogu tarvilikuks viia läbi detsentralisatsiooni põhimõtte, lubades dekontsentratsiooni ainult üksikjuhtudel, — nimelt juhtudel, kui „omavalitsuse asutused ühe või teise ülesandega mitte toime ei saa“ ehk kui seda nõuab valitsemise ülesannete „iseloom“ ehk kui see ülesanne on säära-ne, mis nõuab „tehnilist juhtimist“ keskkohast. Need oleksid need erijuhud, mil keskvalitsusel Põhiseaduse § 75 järgi võiksid olla kohapeal oma asutused. Üldise reeglina aga ei ole keskvalitsusel kohapeal

oma asutusi — seal teostab valitsemist omavalitsus — kohalik rahvas oma asutuste näol; nende kõrval võivad olla ka keskvalitsuse asutused, kuid ainult säärase ülesannete teostamiseks, mis juba sisalduvad keskvalitsuse mõistes või milliste teostamist keskkohast või keskvalitsuse asutuste kaudu nõuab käskivalt riigivalitsemise ühtlus. Kahtlemata tuleb igal üksikul juhul otsustada in concreto, pärast põhjalikku kaalumist ja uurimist, kuid igatahes peaks olema päris selge, täiesti väljaspool vaidlust, et ei ole tegemist erijuhuga siis, kui luuakse seadusega eriasutus säärase ülesande teostamiseks, millega saaks toime ka omavalitsus, mille koondamist keskvalitsuse kätte ei nõua riigihuvivid. Teiselt poolt aga ei võiks küsimuse otsustamisel käia juba oleva šablooni järgi, ei võiks tugeneda näit. sellele, et mujal seda ülesannet täidab omavalitsus või keskvalitsus, vaid tuleks arvestada meie oma olusid, tuleks kõigepealt neid kaaluda, neid uurida. Kuid olgu kuidas on — Asutav Kogu ja tema poolt vastu võetud Põhiseadus on andnud valitsemise kohapeal kohaliku rahva enese asutuste ehk omavalitsuse kätte.

Selles sihis, selles vaimus ja neil põhimõtetel tuleb ka kujundada kohalik valitsus, kui tahetakse jääda Põhiseaduses sellekohast väljendust leidnud Asutava Kogu seisukoha juurde. Sellest, millisele põhimõttele anda eesõigus kohaliku valitsuse kujundamisel, oleneb ka omavalitsuse ehitus. On antud eesõigus deentralisatsiooni põhimõttele, mil omavalitsusel üks kuju; on antud aga eesõigus dekontsentratsioonile, on see kuju sootu teine.

Omavalitsuse kujundamisel Põhiseadus on jätnud harilikule seaduseandlusele laialise vabaduse. Harilik seadusandlus ei esine siin ainult arhitektina, vaid ka peremeheks, kuigi mitte täiel määral. Ta peremehe õigused on küll kitsendatud, kuid mitte niivõrt, et ta ei saaks neid kasutada. Ta võib neid kasutada täieliselt, kuid teatavate kitsenduste piires. Need kitsendused on loetletud Põhiseaduse §§ 75—77. Kahtlemata peab ta neid arvestama. Neid mitte arvestades patustaks ta Põhiseaduse vastu. Kujundades omavalitsust, tuleb tal tahes-tahtmata arvestada seda, et omavalitsus peab olema kohalik valitsus, et see peab olema säärane, et tõesti — mitte ainult nime pidi — teostatakse valitsemist kohal. Ei ole küllaldane, luua omava-

litsus, anda sellele üks või teine kuju, vaid ühtlasi ja eriti veel tuleb hoolitseda selle eest, et omavalitsus suudaks teostada, oleks tõesti kohalik valitsus. Samuti ei tohi jätta silmavahele, et omavalitsus peab olema kogu kohaliku rahva valitsus ja et seal, kus tarvilised esinduskogud, need peavad olema valitud üldisel, ühetaolisel, otsesel ja salasel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtete alusel (Põh. § 76). Edasi tuleks omavalitsusele kindlustada kindlad ja küllaldased tuluallikad (Põh. § 77). Need on üldiselt need kitsendused, mis sisalduvad Põhiseaduses, mis seega seovad harilikku seadusandlust. Kõigis muus on harilik seadusandlus täiesti vaba — isegi omavalitsuseüksuste määramisel ei ole harilik seadusandlus otseselt seotud temast kõrgema normiga, temast kõrgema eeskirjaga. Ta võib neid vabalt määrata — võib neid kujundada oma vaba äranägemise järgi. Põhiseadus midagi ei kirjuta ette otseselt, ei sisalda selle kohta käsku ega eeskirja, mis ka täiesti arusaadav. Tunnustades omaks riikliku teooria, Põhiseadus ei võinudki kindlustada olemasolevatele omavalitsuseüksustele nende olemasolu, nagu näit. teeb seda kogukonna teooria mõju all Belgia põhiseadus (Chapitre IV, Des institutions provinciales et communales), vaid pidi jätma tähendatud üksuste küsimuse otsustamise täieliselt harilikku seadusandluse hooleks. Seega on harilik seadusandlus kutsutud otsustama seda küsimust iseseisvalt, otsustama otstarbekohasuse seisukohalt, selle järgi, kuidas olukord seda nõuab. Kuid sellest ei saaks järeldada, et Asutav Kogu oleks tahtnud pikema jututa tõmmata kriipsu olemasolevatele omavalitsuseüksustele. See oleks ekslik järeldus, mis võib-olla oleks küll teataval määral õigustatud Põhiseaduse tekstiga, kuid mitte motiividega, mis selle teksti aluseks. Asutav Kogu ei tahtnud midagi muud, kui jätta harilikule seadusandlusele vabad käed selleks juhuks, kui tulevikus olukord nii muutuks, et tekiks vajadus olemasolevate omavalitsuseüksuste ümberkujundamiseks. Jättes välja Põhiseadusest omavalitsuse lähema korralduse, väljendas Asutav Kogu täieliselt oma seisukoha selles küsimuses mujal — ja nimelt Asutava Kogu omavalitsuse komisjoni poolt väljatöötatud Eesti omavalitsuse seaduseelnõus, kus esinevad olemasolevad omavalitsuseüksused ja mille aluseks muu seas tähendatud komisjoni järg-

mine otsus: „lõppeks leiab koosolek ühel häälel, et praegu olemasolevad omavalitsuseüksused — vald ja maakond, mis ajalooliselt meie maal välja kujunenud ja majandusliste ja kultuurilistele ülesannetele vastavad, tulevad uues omavalitsuse korralduses aluseks võtta“ (prot. nr. 2 — 4. VIII. 1919).

Nagu näha sellest otsusest, arvestas Asutav Kogu kahe maaomavalitsuse üksusega — vald ja maakond. Samuti kõneleb neist, kui üksustest, eelnenud omavalitsuse seaduseelnõu § 1, tähendades: „omavalitsuse üksused (kogukonnad) Eesti Vabariigis on: vald, alev, maakond ja linn“, olgugi et § 2 järgi „maakond on kõrgem omavalitsuse üksus“. Minu arvates ei ole see vormiliselt päris õige. Maa omavalitsuse üksuseks oli Põhiseaduse vastuvõtmise ajal, ja esineb sellena ka praegu, maakond. Ta ei ole maa omavalitsuse ei teine ega kõrgem aste ehk kõrgem üksus: ta on ainus maa omavalitsuse üksus, kuid jaotatud allüksustesse (nizšaja zemskaja edinica), millena esinevad vallad ja alevid. Ta kõrval esineb omavalitsuse üksusena ainult linn. Kuni Eesti iseseisvuse oli 2 maaomavalitsuse üksust — kubermang ja maakond. Iseseisvuse saavutamiseks langes ära kubermang, kui maaomavalitsuse üksus — maakond jai alles. Eesti Vabariik jaotati administratiivselt kümnesse (nüüd 11) maakonda ning maakondadesse määrati Ajutise Valitsuse esindajad — maakonna volinikud; tarvidust mööda Ajutine Valitsus võis määrata oma voliniku ka üksikute väiksemate ringkondade ja linnade tarvis (Ajutised administratiivseadused, seadus 4, Maa administratiivse jaotuse asjus, RT. 1 — 1918). Kuna Vene ajutise valitsuse seaduste järgi, neist meile kõige tähtsam Eestimaa kubermangu administratiivse valitsemise ja kohaliku omavalitsuse ajutise korraldamise määrus 30. III. 1917. ja selle elluviimise määrus 22. VI. 1917, — kohalikuks valitsuseks oli omavalitsus, siis on endastmõistetav, et selle tegevuse piirkonnaks pidi olema maakond, kohaliku valitsemise teostamiseks loodud üksus, vald aga omandas omavalitsuse allüksuse tähenduse („nizšej v gubernii (nüüd maakonnas) zemskoi edinicei javläetsä vsesoslovnaja volost“, — administratiivse va-

litsemise ja omavalitsuse ajutise korraldamise määruse elluviimise määrus, V, p. 1). Et omavalitsuse üksus peaks vastama administratiivsele jaotusele, seda näis tunnistavat ka eelpool mitmel korral nimetatud Eesti omavalitsuse seaduse eelnõu, kinnitades, et „Eesti Vabariigi maa-ala (territorium) ühes kõigi elanikkudega on jaotatud valla-, alevi- ja linnakogukondade vahel“ (§ 2 esimene lõige).

Olles vormiliselt ainsaks maa omavalitsuse üksuseks, maakond kaugeltki ei ole enam selleks tegelikult: temal on võistlejad oma allüksuste — valdade ja alevite — näol, kes aegamööda muutumas: vallad maa omavalitsuse, alevid aga linna omavalitsuse üksusteks. See protsess on täiesti loomulik. Kui vaadelda neid ülesandeid, mis lasuvad valdadel Baltimaa vallakogukonna valitsemise korralduse (VSK. II k., Üldine kubermangu seadus, § 18 (märkus), lisa) põhjal, ja neid ülesandeid, mis nüüd valdadel täita, neid ülesandeid, mis Eesti iseseisvuse ajal juurde tulnud, siis ei saaks teha muud järeldust, kui selle, et vallad on kasvamas välja allüksuste kuuest või vormist — ja seda mitte seetõttu, et nad ise püüaksid laiendada oma ülesandeid, neid juurde võtta, vaid seadusandluse kutsel, elu käskival nõudel. Vaevalt leidub valitsemise ala, mis ei nõuaks teostamist ka koha peal ja mille teostamisest ei võtaks osa ka vald — võib-olla ei oleks läinud valdadele kitsaks neile määratud allüksuse kuub, allüksuse vorm, kui nende võimupiirid — nende ülesanded oleksid jäänud endisteks. Kuid sel juhul oleksid pidanud kasvama maakonna ülesanded veel suuremal määral kui praegu, oleks pidanud laienema maaomavalitsuse organisatsioon uute asutuste ja jõudude näol, mida aga ei võimaldanud maakonna majanduslik olukord. Juba need ülesanded, mis lasusid maaomavalitsustel nende ellukutsumisel, käisid neile üle jõu sellekohaste sissetulekuallikate puudumise tõttu. Pealegi on ju sissetulekuallikate leidmisel maaomavalitsustele alatiseks võistlejaks keskvalitsus, kes järjekindlalt tuleb võitjaks. Võib öelda, et maaomavalitsuste rahapuudus on peapõhjuseks maaomavalitsuse — praegu nii põneva — probleemi tekkimises. Raha puuduse tõttu maaomavalitsused ei suuda täita kõik neil lasuvaid ülesandeid, peavad tõmbuma tagasi, piirduma peaaesjalikult administratiiv-järelevalve ülesan-

nete või nende ülesannete täitmisega, milleks neile keskvalitsus raha annab. Siit ka arvamine: „Kui raha keskvalitsuselt, siis täitku ka neid ülesandeid keskvalit-

sus“, mis tähendaks aga detsentralisatsiooni põhimõttest loobumist dekontsentratsiooni põhimõtte kasuks.

(Järgneb).

Omavalitsuste päevauudiseid.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu nõukogu koosolek

peetakse juhatusel 16. ja 17. juulil s. a. Haapsalus, Tööstuskooli ruumides, Supeluse tän. 3.

P ä e v a k o r r a s :

1. Koosoleku avamine ja juhataja valimine.
2. Vallakohtu reorganiseerimise küsimusest. Ref. prof. J. Uluots ja peas. F. Vellner.
3. Abinõudest marutaudi vastu võitlemisel. Ref. Loomatervishoiu osak. juhataja dr. K. Lind.
4. Kogukonna probleem meie omavalitsuste elus. Ref. Viljandi maav. adm. osak. juhataja A. Siitam.

Nõukogu liikmed, kes soovivad koosoleku päevadeks võõrastemajades omale korteri reserveerida, palutakse sellest agsasti teatada Lääne maavalitsuse esime-

hele, hra A. Kasterbuschile, aadressil: Lääne maavalitsus, Haapsalu.

Teadaanne.

Vallasekretäri kutse omandamiseks korraldatakse Viljandi maavalitsuse juures eksamid 17.—20. augustini 1932. a. algusega 17. augustil kell 10 hommikul.

Eksamile lastakse isikud, kes vastavad Siseministri poolt 4. märtsil 1926. a. kinnitatud ja R. T. nr. 22 — 1926. a. avaldatud eksamikava § 4 tingimustele.

Eksamikavas §§ 4 ja 6 ettenähtud dokumendid ja lühike elulookirjeldus tulevad esitada ühes sooviavaldusega maavalitsuse administratiivosakonnale hiljemalt 10. augustiks 1932.

Viljandis, 17. juunil 1932. a.

Maavalitsus.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus Nr. 26. Õpetajale korteriraha taotsumises.

K. valla algkool asub üüriruumides. Ruumide omaniku tütar on sama algk. õpetaja, kes 8 aast. on elanud oma isiklises korteris sama kooli juures. Selle aja jooksul (8 a.) viimane vallalt korteri raha nõudnud ei ole.

1) Kas on tähendat õpetajal õigus edaspidi, uuest kooliaastast alates, nõuda oma korteri eest palga sead. ette nähtud 10% korteriraha ja kas vald võib, õpetajale isikliselt seda mitte tasudes, anda temale väljaspool kooli, külas, korterit, vaatamata sellele, et õpetaja nõus on oma korteris edasi elama.

2) Kas on samal õpetajal õigus nõuda vallalt tagant järele 8 a. eest saamata olev korteri raha ja

3) kas vald on kohustatud maksma korteri raha ka suve kuude eest.

Sekretäri abi.

Vastus: 1) Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse muutmise seadus (R. T. nr. 31 — 1928. a.) näeb ette, et maa-alkkooli õpetajatele on kooli ülalpidajad kohustatud andma vastava korteri ühes kütte ja valgustusega. Järjekulult on kooli ülalpidaja, siin vald, kohustatud andma õpetajale korteri, kuid kas ta selle annab koolimajas või mujal, selleks on vallal täieline vabadus ja õpetaja nõusolek või mittenõusolek ei tule siin üldse arvesse.

2) Kui ei olnud erilist kokkulepet, või õpetaja pole otseselt või kaudselt loobunud korteri nõudmisest, jääb õpetajale siiski õigus nõuda saamata jäänud korteriraha.

3) Seadus ei näe ette mingit vahet suve ega talvekuude vahel, mispärast siin vahetegemine ei tule arvesse.

Vastutav toimetaja: F. Wellner. Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.